

บทที่ 3

ผลการศึกษาภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดจะทิ้งพระ

ผลจากการศึกษาภาพจิตรกรรมฝาผนัง ครั้งนี้ ทำให้ค้นพบข้อเท็จจริงตามขอบเขตด้านเนื้อหาเกี่ยวกับการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดจะทิ้งพระ ซึ่งเป็นข้อมูลจากภาคสนาม ที่ได้จากการสังเกตในภาคสนามและจากการสัมภาษณ์บุคคลกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระสงฆ์วัดจะทิ้งพระ เจ้าหน้าที่สำนักงานศิลปากรที่ 13 สงขลา สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม และชาวบ้านตำบลจะทิ้งพระ สรุปดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดจะทิ้งพระ
2. จุดกำเนิด หรือมูลเหตุ ของการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดจะทิ้งพระ
3. เรื่องราวที่แสดงในภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดจะทิ้งพระ
4. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดจะทิ้งพระ
5. กรรมวิธีการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดจะทิ้งพระ

1. ประวัติความเป็นมาของการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดจะทิ้งพระ

จิตรกรรมฝาผนังวัดจะทิ้งพระ เป็นฝีมือช่างชาวบ้าน คือ นายช่างเคลื่อน และนายช่างใบ้ ที่มีความรู้ความชำนาญด้านจิตรกรรมไทยประเพณี ซึ่งนางสาวศิริพร ลี้มวิจิตรวงศ์ นักโบราณคดี 6 ว สำนักงานศิลปากรที่ 13 สงขลา สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม (ศิริพร ลี้มวิจิตรวงศ์, สัมภาษณ์) กล่าวว่า “ภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดจะทิ้งพระ มีลักษณะเป็นจิตรกรรมไทยประเพณี เพราะลักษณะการเขียนภาพเป็นแบบเล่าเรื่องพระพุทธรูปประวัติเป็นตอน ๆ ถึง 4 ตอน (ภาพที่ 15 – 18) การวางภาพมีลักษณะคล้ายกับมองจากที่สูง ดัดต่อกันตลอดทั้งฝาผนัง โดยสอดแทรกภาพวิถีชีวิตของชาวบ้าน”

พระครูประสาทศิลปพรต เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันวัดจะทิ้งพระ พระสำราญ ยะสะรัมย์โม พระสงฆ์ วัดจะทิ้งพระ และพระชัยยศ ฐานะชโย พระวัดจะทิ้งพระ (พระครูประสาทศิลปพรต, พระสำราญ ยะสะรัมย์โม, พระชัยยศ ฐานะชโย, สัมภาษณ์) กล่าวสอดคล้องกันดังนี้ “ภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดจะทิ้งพระ เป็นภาพเขียนระบายสีที่ช่างชาวบ้านเขียนขึ้น โดยพระครูวิจารณ์ศีลคุณ (ชู) เจ้าอาวาสสมัยนั้น ได้ร่วมมือกับนายช่างเคลื่อนและนายช่างใบ้ เขียนขึ้น ประมาณ พ.ศ. 2458 โดยทั้ง 3 คนร่วมมือกันเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง เป็นเรื่องราวพุทธประวัติ” การเขียนเรื่องราวพุทธประวัติบน

ฝาผนัง ใช้แนวความคิดจากคัมภีร์ปฐมสมโพธิกถาฉบับของสมเด็จพระปฐมจุลจอมเกล้า เป็นหลัก ในการลำดับเรื่อง ตามทฤษฎีที่สอง ที่ลำดับโดยละเอียดมี 65 ประการ (ตอน) ลักษณะเช่นนี้บ่งบอก ภูมิปัญญาไทยด้านจิตรกรรมไทย

2. จุดกำเนิด หรือมูลเหตุ ของการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดจะทิ้งพระ

นายชานนพ ขำรักษา นายช่างศิลปกรรม 6 นายวรรณยุทธ ณ วิภาส นายช่างศิลปกรรม 6 นางสาวศิริพร ลีมีจิตตรงศรี นักโบราณคดี 6 และนายวรพล ไสสอาด ช่างเขียนแบบ จากสำนักงานศิลปากรที่ 13 สงขลา สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม (ชานนพ ขำรักษา, วรรณยุทธ ณ วิภาส, ศิริพร ลีมีจิตตรงศรี และวรพล ไสสอาด, สัมภาษณ์) อธิบายว่า “ภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดจะทิ้งพระ มีลักษณะสอดคล้องกับลักษณะจิตรกรรมไทยประเพณี ซึ่งเป็นจิตรกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นตามระเบียบแบบแผนของจิตรกรรมไทย การเขียนภาพเขียนขึ้นตามความประสงค์ของเจ้าอาวาสที่เห็นว่า วัดควรมีภาพจิตรกรรมประดับประดาไว้ ให้เป็นเอกลักษณ์ของการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง ลักษณะของจิตรกรรมจึงมีระเบียบแบบแผนของจิตรกรรมไทยประเพณี ตามแบบสมัยอยุธยาตอนปลาย และสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น คือเป็นการเขียนเรื่องราวพุทธประวัติ และมีความงดงามสมบูรณ์ตามแบบของงานศิลปะแบบอุดมคติ” (ภาพที่ 19)

พระครูประสาทศีลพรต (พระครูประสาทศีลพรต, สัมภาษณ์) อธิบายว่า การเขียนภาพ เขียนขึ้นตามความประสงค์ของเจ้าอาวาส ที่เห็นว่า วัดควรมีภาพจิตรกรรมประดับประดาไว้ ให้เป็นเอกลักษณ์ของการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง ลักษณะของจิตรกรรมจึงมีระเบียบแบบแผนของจิตรกรรมไทยประเพณี คือเป็นการเขียนเรื่องราวพุทธประวัติ และมีความงดงามสมบูรณ์ตามแบบของงานศิลปะแบบอุดมคติ และแทรกด้วยจิตรกรรมแบบไทยประยุกต์ซึ่งอาจจะได้รับอิทธิพลจากตะวันตกอยู่บ้าง เพราะภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดจะทิ้งพระ มีระยะความลึกใกล้ไกล มีการกำหนดสายตาให้มองภาพเขียนลึกเข้าไปเป็นสามมิติ (ภาพที่ 19)

3. เรื่องราวที่แสดงในภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดจะทิ้งพระ

นางมยุรี วัฒนรัตน์ และนายสุนันท์ มุสิกพงศ์ (นางมยุรี วัฒนรัตน์ และนายสุนันท์ มุสิกพงศ์, สัมภาษณ์) ครูโรงเรียนบ้านจะทิ้งพระ อธิบายว่า การเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดจะทิ้งพระ แสดงเรื่องเกี่ยวกับพุทธประวัติ ตัวภาพมีขนาดเล็ก ไม่แสดงความรู้สึกทางใบหน้า แต่สื่อความหมายแสดงพฤติกรรมด้วยกริยา อากาโร และอิริยาบถต่าง ๆ รวมทั้งคติธรรมในพระพุทธศาสนา เป็นภาพพระพุทธประวัติตอนเสด็จโปรดพระพุทธรูปมารดาและเสด็จกลับจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ต่อด้วยภาพเทวทูต

ต่อด้วยตอนหนีพระนางพิมพาตอนเสด็จออกมหาภิเนษกรรมณ์ ภาพตอนตัดพระเมาฬี รับข้าวมธุปายาส ทรงลอยถาดและธิดาพระยามารมาเข้ายวน ภาพเหล่านี้เรียงจากพระเศียรของพระประธาน ในวิหาร พระนอน ไปยังพระบาท เต็มตลอดทั้งฝาผนัง ทำให้ดูภาพเป็นคล้ายฉากห้อง แต่ปัจจุบัน ภาพจิตรกรรม ฝาผนังเหลือเพียงภาพเดียวภาพเดียว คือ ภาพพระพุทธประวัติ ตอนเสด็จโปรดพระพุทธรมาและเสด็จ กลับจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

นายวรพล ไสสอาด ช่างเขียนแบบ สำนักงานศิลปากรที่ 13 สงขลา สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม (วรพล ไสสอาด, สัมภาษณ์) กล่าวว่า “การเขียนภาพเป็นแบบ อุดมคติ ภาพแบนราบ ใช้สีแสดงลักษณะเฉพาะ ภาพชาวบ้าน มีลักษณะรูปกายสมบูรณ์ งดงามอ่อนช้อย นุ่มนวล รูปทรงจะสวยงามอ่อนโค้งกลมกลิ้งไปทุกส่วน ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดจะทิ้งพระ เขียนลำดับ เรื่องพุทธประวัติ โดยใช้ธรรมชาติ ต้นไม้ ภูเขา เป็นตัวแบ่งส่วนของภาพ” โดยจิ้มตะให้เกิดกลุ่มสีเป็น พุ่มไม้ แล้วตัดเส้นเป็นใบเป็นช่อ และ การเขียนภาพภูเขา มีลักษณะคล้ายโศดหิน หรือเขาไม้แบบจีน ซึ่งนายช่างเคลื่อน และนายช่างใบ ได้รับอิทธิพลจากช่างหลวงทางกรุงเทพฯ ซึ่งยังคงอิทธิพลของศิลปะ จิตรกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ดังภาพที่ 19 และภาพที่ 20

ภาพที่ 19 ภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดจะทิ้งพระ
“โลกมนุษย์กับพระพุทธศาสนา”

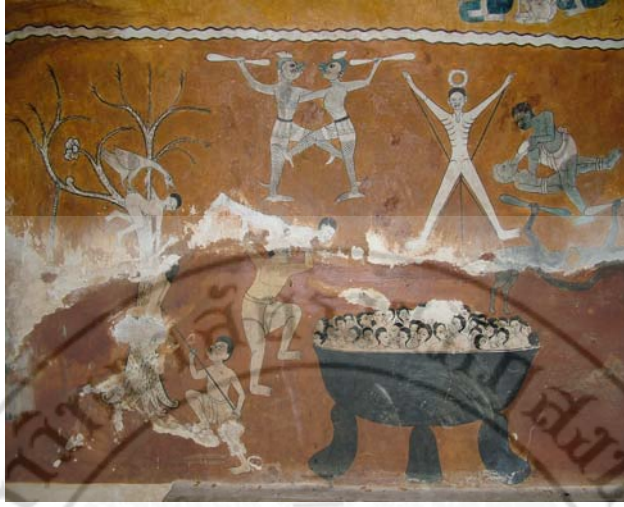
ภาพที่ 20 ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดจະทังพระ (ภาพ โขดหินและต้นไม้)

4. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดจະทังพระ

นายชานนพ ขำรักษา นายช่างศิลปกรรม 6 (ชานนพ ขำรักษา, สัมภาษณ์) สรุปว่า “แม้ว่างานจิตรกรรมฝาผนังวัดจະทังพระเกิดขึ้นจากฝีมือของช่างในท้องถิ่น แต่รูปแบบการเขียนภาพยึดตามแบบจิตรกรรมไทยประเพณีทุกประการ โดยเขียนจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ตามแบบสมัยอยุธยาตอนปลายและรัตนโกสินทร์ตอนต้น เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวและความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับพุทธประวัติให้ปรากฏเป็นรูปธรรม ดังนั้น ภาพมีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาเป็นภาพพุทธประวัติตอนเสด็จโปรดพุทธมารดา และเสด็จกลับจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และภาพนรกที่ต้องการสะท้อนให้เห็นผลกระทบ” ดังภาพที่ 21 และภาพที่ 22

ภาพที่ 21 ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดจະทังพระ
ตอนเสด็จโปรด พุทธมารดา (บนสุด) และเสด็จกลับจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์(กลาง)

ภาพที่ 22 ภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดจระกิ้งพระ : ตอนนรกภูมิ

นายเจียร ปราบพาลา, นายโสภณ อินทร์ตัน, นายเจิว ช่วยทอง, และนายจ่านง วัฒนรัตน์ ชาวบ้านตำบลจระกิ้งพระ (นายเจียร ปราบพาลา, นายโสภณ อินทร์ตัน, นายเจิว ช่วยทอง, และนายจ่านง วัฒนรัตน์, สัมภาษณ์) กล่าวสอดคล้องว่า ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดจระกิ้งพระ ยังสอดแทรก แสดงคติ ความเชื่อ และวิถีชีวิตของคนไทยไว้ด้วย คือสะท้อนวัฒนธรรมและสังคม เช่น เครื่องแต่งกายของชาวบ้านที่เรียบง่าย เช่น นุ่งผ้าพื้นสีน้ำเงิน และมีผ้าห่มคาดอกสีขาว กล่าวว่า ภูมิปัญญาเป็นเรื่องของการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติแวดล้อม โดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากิน และพิธีกรรมต่าง ๆ ทุกอย่างเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์เหล่านั้น ดังภาพที่ 23

ภาพที่ 23 ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดจระกิ้งพระ แสดงวิถีชีวิตของคนไทยที่สอดคล้องกับพระพุทธศาสนา (โลกมนุษย์)

5. กรรมวิธีการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดจันทิ์พระ

ภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดจันทิ์พระ เขียนด้วยสีฝุ่นผสมกาว (Tempera Technique) ซึ่งมีการเตรียมพื้นและรองพื้นไว้เป็นอย่างดี ภาพละเอียดประณีต ซึ่งตรงกับรสนิยมและอุปนิสัยของคนไทย ที่อ่อนโยนมีคุณธรรมและอุดมคติอันสูงส่ง (พระครูประสาทศิลปพรต, พระสำราญ ยะสะรัมย์, พระชัยศ ฐานะชโย, สัมภาษณ์)

พระครูประสาทศิลปพรต (พระครูประสาทศิลปพรต, สัมภาษณ์) อธิบายว่า การเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดจันทิ์พระ จะเขียนติดต่อกันตลอดฝาผนัง ทั้ง 4 ภาพ ไม่มีช่องว่าง แม้ว่าปัจจุบันลบเลือนไปหมด เหลือเพียงภาพเดียว แต่หลักฐานที่บ่งชี้ให้เห็นว่า จิตรกรใช้พื้นที่ฝาผนังทั้งหมดในการเขียนภาพจิตรกรรม และแสดงภูมิปัญญาการเตรียมพื้นฝาผนังก่อนลงสี ไว้เป็นกรณีพิเศษ โดยใช้น้ำแฉะสมุนไพรมากมายชนิด ได้แก่ เถาหัวด้วน เปลือกประคู้ ปูนขาว ทราย น้ำอ้อย นำมาฉาบผนังปูน แล้วล้างความเค็มของผนังปูนให้จืดด้วยการทาน้ำใบขี้เหล็กก่อนหลาย ๆ ครั้ง และพิสูจน์ด้วยความจืดของฝาผนังด้วยการนำขี้ผึ้งมาทาผนัง ถ้ามีสีแดงแสดงว่าผนังยังไม่จืด ต้องสระล้างผนังให้จืดด้วยน้ำใบขี้เหล็ก เมื่อผนังจืดดีแล้ว ก็เอาเลือดหมูมาทาผนังเพื่ออุดรูพรุนให้ผนังเรียบดี แล้วขัดถูให้เรียบดีจึงลงมือเขียนภาพดังที่ปรากฏบนฝาผนังภายในวิหารพระนอน วัดจันทิ์พระ ในปัจจุบัน (พระครูประสาทศิลปพรต, พระสำราญ ยะสะรัมย์, พระชัยศ ฐานะชโย, สัมภาษณ์)

นายชานนพ ขำรักษา นายช่างศิลปกรรม 6 นายวรรณยุทธ ณ วิชาส นายช่างศิลปกรรม 6 นางสาวศิริพร ลิ้มวิจิตรวงศ์ นักโบราณคดี 6 ว และนายวรพล ไสสอาด ช่างเขียนแบบ จากสำนักงานศิลปากรที่ 13 สงขลา สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม (ชานนพ ขำรักษา วรรณยุทธ ณ วิชาส, ศิริพร ลิ้มวิจิตรวงศ์ และวรพล ไสสอาด, สัมภาษณ์) อธิบายสอดคล้องกันว่า เป็นจิตรกรรมไทยประเพณี การเขียนภาพเป็นแบบเล่าเรื่อง มีลักษณะคล้ายกับมองจากที่สูง โดยเขียนจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนา เป็นภาพเรื่องพระพุทธประวัติ เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวและความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาให้ปรากฏเป็นรูปธรรม โดยสอดแทรกภาพวิถีชีวิตของชาวบ้าน มีลักษณะเป็นจิตรกรรมสกุลช่างพื้นบ้าน โดยช่างชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นเป็นผู้สร้าง ได้แก่ พระครูวิจารณ์ ศิลคุณ (ชู) นายช่างเคลื่อนและนายช่างใบ้ ซึ่งเขียนภาพนี้ขึ้น เมื่อประมาณ พ.ศ. 2458